

ÇEVİRİ: EMRAH İMRE

*Onlar sadece teoride
anarşisttirler; bense hem
teoride hem pratikte
anarşistim. Onlar aptal
anarşistler, bense akıllı bir
anarşistim. Doğru duydunuz,
azizim, gerçek anarşist benim.
Onlar –sendikacılar ve eli
bombalı tipler– anarşizmin
çöplüğüdürler.*



FERNANDO PESSOA

Anarşist Banker



FERNANDO PESSOA
ANARŞİST
BANKER

Can Modern
Kısa Modern / 17

Anarşist Banker, Fernando Pessoa
O Banqueiro Anarquista

İlk baskı: *Contemporânea*, Sayı 1, Mayıs 1922.

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Guimarães Editores, 2009.

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2020

5. basım: Ağustos 2023, İstanbul

Bu kitabın 5. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Portekizce aslından çeviren: Emrah İmre

Dizi editörü: Şirin Etik

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No.17/1 Oda:1

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-4573-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

FERNANDO PESSOA
ANARŞİST
BANKER

Uzun öykü

Portekizce aslından çeviren: Emrah İmre



Fernando Pessoa'nın

Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Huzursuzluđun Kitabı, 2006

Uzaklıklar, Eski Denizler, 2009

FERNANDO PESSOA, 1888'de Lizbon'da doğdu. 1896-1905 yılları arasında Güney Afrika'da yaşadı ve orada tam bir İngiliz eğitimi gördü. Portekiz modernizminin öncülerinden olan Pessoa, ilk şiirlerini 1912'de Portekiz Rönesans hareketinin yayın organı *Aguia* dergisinde yayımladı. Aynı yıllarda, düzyazı metinler, eleştiri ve denemeler yazdı. 1913'te fütürist harekette yer aldı ve Sá-Carneiro'yla birlikte Portekiz öncü edebiyatını başlatarak, Paulismo akımını yarattı. Pessoa'nın farklı yazar kimliklerinin yansıması olan bu kökteş şair ve yazarlar Alberto Caeiro, Alvaro de Campos, Ricardo Reis, Bernardo Soares ve Fernando Pessoa'nın kendisidir. Pessoa 1935'te Lizbon'da öldüğünde ardında yayımlanmış sadece dört kitap bıraktı. 25-27 bin arasında elyazması fragmanı vardır.

EMRAH İMRE, 1980'de İstanbul'da doğdu. Auckland Üniversitesi'nde Dilbilim ve Karşılaştırmalı Edebiyat öğrenimi gördü. Portekizce, İspanyolca, İngilizce, Fransızca ve Katalancadan çeviriler yaptı. Can Yayınları'nda on iki yılı aşkın bir süre editörlük yapan Emrah İmre, José Saramago, Gabriel García Márquez, Luisa Valenzuela, Jorge Luis Borges, José Mauro de Vasconcelos, Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes, Virginia Woolf, Luis Sepúlveda, Tina Vallès, Fernando Pessoa, Samanta Schweblin, César Aira gibi yazarların eserlerini Türkçeye çevirdi.

Akşam yemeğini yeni bitirmiştik. Mühim bir tacir ve işadamı olan banker arkadaşım karşımda boş bakışlarla purosunu tütürmekteydi. İyiden iyiye can çekişmekte olan sohbetimizin ölüsü artık aramıza serilivermişti. Tesadüfen aklıma gelen bir fikirden yardım alarak onu diriltmeye çalıştım. Gülümseyerek ona döndüm.

“Sahi, geçen gün birileri bana sizin bir zamanlar anarşist olduğunuzu söyledi.”

“Bir zamanlar değil; eskiden de öyleydim, şimdi de öyleyim. Bu konuda hiç değişmedim. Halen bir anarşistim.”

“Demeyin! Anarşistsiniz demek! Ne açıdan anarşistsiniz? Ancak kelimenin anlamını değiştirirseniz mümkün bu...”

“Bildik anlamını değiştirirsem mi? Yok, değiştirmiyorum. Kelimeyi bildik anlamıyla kullanıyorum.”

“Yani tamı tamına işçi örgütlerindeki tiplerin anarşist oldukları anlamda mı anarşistsiniz? O eli bombalı, sendika kuran tiplerle aranızda hiçbir fark yok mu yani?”

“Fark olmasına var... Olduğu aşikâr. Ama sizin sandığınız gibi değil. Galiba siz toplumsal teorilerimin onlarınkiyle aynı olmadığından şüpheleniyorsunuz...”

“Ah, şimdi anladım! Siz teoride anarşistsiniz, ama iş pratiğe geldiğinde...”

“Pratikte de teoride olduğum kadar anarşistim. Üstelik pratikte o bahsettiğiniz tiplerden katbekat daha anarşistim. Yaşamım bunun başlıca kanıtıdır.”

“Ha?”

“Yaşamım bunun başlıca kanıtı, arkadaşım. Böyle şeylere asla kafa yormayan asıl sizsiniz. Haliyle söylediğimi saçmalık olarak görüyor ya da sizinle dalga geçtiğimi sanıyorsunuz.”

“Gerçekten hiçbir şey anlamadım! Şayet... şayet siz yaşamınızı yıkıcı ve antisosyal sayıp anarşizme o anlamı yükleyorsanız başka tabii.”

“Öyle olmadığını biraz önce söyledim ya – ‘anarşizm’e bildik anlamından farklı bir anlam yüklediğimi söyledim.”

“Pekâlâ, ama halen anlayamadım. Asıl anarşist teorilerinizle yaşamınızda yaptıklarınız, yani yaşadığınız hayat arasında hiçbir fark olmadığını mı söylüyorsunuz bana? Yaşamınızın bildik anlamda ‘anarşist’ olan insanlarınkiyle birebir aynı olduğuna inanmamı mı bekliyorsunuz?”

“Yok, öyle değil. Teorilerimle yaşıntım arasında hiçbir uyumsuzluk olmadığı gibi mutlak bir uyum bulunduğu”

nu kastediyorum. Sürdüğüm yaşamın sendikacıların ve eli bombalı tiplerin yaşamına benzemediği doğru. Fakat asıl anarşizme, kendi anarşist ideallerine uymayan onların yaşamlarıdır, benimki değil. Benimkinde –evet, banker olarak, hatta dilerseñiz tacir, istifçi, ne derseniñz deyin– benimkinde anarşizmin teorisiyle pratiğı beraberdur ve ikisi de geçerlidir. Sizse onlardan farklı olduğumu vurgulamak amacıyla beni uyuz sendikacılar ve eli bombalı tiplerle kıyasladınız. Farklıyım onlardan, ama farkımız şu: Onlar (evet, ben değil onlar) sadece teoride anarşisttirler; bense hem teoride hem pratikte anarşistim. Onlar aptal anarşistler, bense akıllı bir anarşistim. Doğru duydunuz, azizim, gerçek anarşist benim. Onlar –sendikacılar ve eli bombalı tipler (bir zamanlar ben de onlardan biriydim ve tam da gerçek anarşistliğimden dolayı ayrıldım)– anarşizmin çöplüğüdürler, meşhur liberteryen öğretinin damızlık dişileridirler.”

“Yok artık, daha neler! Olmaz öyle şey! Peki yaşamınızı –yani bankerlik ve ticaret yaşamınızı– anarşist teorilerle nasıl bağdaştırıyorsunuz? Anarşist teoriden anladığınız bildik anarşistlerin anladığıyla tıpatıp aynıysa yaşamınızla nasıl bağdaştırıyorsunuz? Doğru anladıysam, üstüne bir de onlardan fazla anarşist olduğunuz için farklı olduğunuzu iddia ediyorsunuz, değil mi?”

“Aynen öyle.”

“O halde hiçbir şey anlamadım.”

“Anlamayı arzuluyor musunuz peki?”

“Arzulamaz olur muyum.”

Purosu dudaklarının arasında sönmüştü; eline alıp ya-

vaşça tekrar yaktı; alevi dinen kibriti zarifçe kül tablasına bıraktı. Sonra bir anlığına indirdiği başını kaldırıp şöyle dedi:

“Bakın. Ben bu şehrin halkının arasında, işçi sınıfında doğdum. Tahmin edersiniz ki ne iyi şartlara ne de konumuma miras aracılığıyla ulaştım. Yalnızca doğuştan parlak bir zekâya ve kuvvetlice bir iradeye sahiptim. Ama bunlar doğal yeteneklerdi, alt sınıfta dünyaya gelmiş olsam da elimden alınmazdı.

İşçilik yaptım, alın teri döktüm, kıt kanaat geçindim; kısacası o çevrelerdeki çoğu insandan farksız yaşadım. Aç kaldığım hiç olmadıysa da birkaç kez epey yaklaştım. Ancak açlık çekseydim de bu durum sonradan olacakları değiştirmez, size anlatacaklarımı, yaşamımın eski veya şimdiki halini etkilemezdi.

Özetle, alelade bir işçiydim. Herkes gibi sırf çalışmam gerektiği için çalışıyor, olabildiğince az emek veriyordum. Ama akıllı mı akıllıydım. Her fırsatta yeni şeyler okur, tartıştım, aptal olmadığım için de kaderime ve onu bu hale getiren toplumsal koşullara karşı büyük bir memnuniyetsizlik duyuyor, isyan etmek istiyordum. Biraz evvel dediğim gibi, doğruya doğru, kaderim çok daha kötü olabilirdi; ama o zamanlar kendimi talihin toplumsal gelenekler aracılığıyla bütün adaletsizlikleri sırtına yüklediği biri gibi görüyordum. Böylece yirmi yaş civarında –taş çatlasa yirmi bir– anarşist oldum.”

Bir an duraksadı. Gövdesini tamamen benden yana döndürdü. Biraz daha öne eğilerek konuşmayı sürdürdü.

“Hep kafası fena çalışmayan biri oldum. İsyân edesim

geliyordu. İsyânımın kökenini anlamak istiyordum. Bilinçli ve inançlı bir anarşiste dönüştüm – bugün de aynı şekilde bilinçli ve inançlı bir anarşistim.”

“Peki ya teoriye dair bugünkü düşünceniz, o zamanla aynı mı?”

“Aynı. Anarşizmin asıl teorisi tektir. Anarşist olduğumdan beri teorim aynıdır, birazdan göreceksiniz. Doğa vergisi zekâmdan dolayı bilinçli bir anarşiste dönüştüğümü söylüyordum. İyi de anarşist ne demektir? Toplumsal açıdan eşitsiz doğmamıza yol açan adaletsizliğe başkaldıran biridir – özünde bundan ibarettir. Bunun sonucunda da bu eşitsizliği mümkün kılan toplumsal geleneklere karşı başkaldırı ortaya çıkar. Kastettiğim, işin psikolojik yönü, yani, insanların nasıl olup da anarşiste dönüştüğü; meselelerin teorik kısmına birazdan geleceğiz. Şimdi benim koşullarıma sahip akıllı bir bireyin nelere başkaldıracağını düşünün. Dünyaya bakınca ne görür? Biri milyonerin evladı olarak doğar, paranın önleyeceği ya da zayıflatacağı –sayısı hiç de az olmayan– talihsizliklere karşı daha beşikten itibaren korunur; ötekiyse sefalet içinde doğar, ağzın bol yemeğin kıt olduğu bir ailede fazladan bir ağızdır. Biri kont ya da marki olarak doğar, bu sebeple herkesten saygı görür, ne yaparsa yapsın fark etmez; ötekiyse tıpkı benim gibi doğar, insan yerine konmak için bile her şeyi düzgün yapması gerekir. Birileri öyle refah içinde doğarlar ki diledikleri gibi okula gider, seyahat eder, kendini geliştirir, böylece zekâsı doğuştan gelen kişilerden (hani neredeyse) daha zeki hale gelirler. Böyle sürer gider, hem de her konuda.

Doğruya doğru, doğanın adaletsizliklerinden kaçış



Lizbon'da yaşıyan bir adam,
bir zamanlar koyu bir anarşist
olduğunu duyduğu ahbabına işin
aslını sorduğunda ondan şu cevabı
alır: “Eskiden de öyleydim, şimdi de
öyleyim!” Ona göre bankerlik,
modern dünyada yapılabilecek
tek anarşist eylemdir. Doğanın
adaletsizliklerini yenmenin tek yolu
varlıkla özgürleşmekse, teoride ve
pratikte anarşist olmanın tek yolu
da burjuvanın saflarına katılmaktır.
Fernando Pessoa, “diyalektik
fabl”ında insan varoluşunun temel
çelişkilerinden birini yüzümüze
vuruyor.

#portekizedebiyatı #burjuva #anarşizm #zenginlik
#toplum #özgürlük



canyayinlari.com | f | i | t canyayinlari

uzun öykü

ISBN 978-975-07-4573-7



9 789750 745737